

B

Accredited By NAAC

SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR.

Revised Syllabus of

(B.A. Part –I Sem – II)

To be introduced from the academic year 2010-11
(i.e. from June 2010) Onwards

(Subject to the modifications will be made from time to time)

Conti...

बी.ए. भाग-1 (सत्र 1 व 2) अभ्यासक्रमाचे विषय व रचना

Sr No	Subjects	Name of the Paper	Marks		
			Theory	Internal	Practical
1.	B.A. Part-I Marathi (Compl.)				
	Semester -I	Marathi (Compl.) साहित्य सौरभ गद्य आणि उपयोजित मराठी पेपर -A	40	10
	Semester -II	Marathi (Compl.) साहित्य सौरभ पद्य आणि उपयोजित मराठी पेपर -B	40	10
2.	B.A. Part-I Marathi (Opt.)				
	Semester -I	Marathi (Opt.) गद्य : कथारंग आणि उपयोजित मराठी पेपर - 1	40	10
	Semester -II	Marathi (Opt.) पद्य : कवितागंध पद्य आणि उपयोजित मराठी पेपर - 2	40	10
3	B.Com.- Part-I -Marathi (Compl.)				
	Semester -I	Marathi (Compl.) साहित्य परिमल गद्य आणि उपयोजित मराठी पेपर - A	40	10
	Semester -II	Marathi (Compl.) साहित्य परिमल पद्य आणि उपयोजित मराठी पेपर -B	40	10
4	B.A. Part-I- Hindi (Compl.)				
	Semester -I	व्यावहारिक हिंदी पेपर A	40	10
	Semester -II	हिंदी की प्रतिनिधि कहानियाँ पेपर - B	40	10
5	B.A. Part-I- Hindi (Opt.)				
	Semester -I	आधुनिक हिंदी साहित्य पेपर - 1	40	10
	Semester -II	उपन्यास 'दौड' और व्याकरण पेपर - 2	40	10
6	B.Com.- Part-I -Hindi (Compl.)				
	Semester -I	व्यावहारिक हिंदी - A	40	10
	Semester -II	हिंदी की प्रतिनिधि कहानियाँ - B	40	10
7	B.A. Part-I- English (Compl.)				
	Semester -I	English for Communication Paper I	40	10
	Semester -II	English for Communication Paper II	40	10

Conti...

8	B.A. Part-I- English (Opt.)				
	Semester -I	Introduction to the Minor Forms of Literature : Short Stories Paper - I	40	10
	Semester -II	Introduction to the Minor Forms of Literature : One Act Plays Paper - II	40	10
9	B.A. Part-I Additional English				
	Semester -I	Introduction to English Poetry Paper - I	40	10
	Semester -II	Introduction to Novel in English Paper - II	40	10
10	B.Com.- Part-I -English (Compl.)				
	Semester -I	English for Business Communication Paper I	40	10
	Semester -II	English for Business Communication Paper-II	40	10
11	B.Sc.- Part-I- English (Compl.)				
	Semester -I	English for Communication Paper- I	40	10
	Semester -II	English for Communication Paper-II	40	10
12	B.A. Part-I- Sanskrit (Compl.)				
	Semester -I	संस्कृत सुषमा Paper- A	40	10
	Semester -II	संस्कृत सुषमा Paper- B	40	10
13	B.A. Part-I (Opt.) Sanskrit (Higher)				
	Semester -I	अ) संस्कृत भाषानैपुण्यम् –तत्सम-तद्भव शब्द, न्याय व विभक्त्यर्थ ब) भास एकांकिका – कर्णभार पेपर – 1	40	10
	Semester -II	अ) संस्कृत भाषानैपुण्यम्- वाक्प्रचार पारिभाषिक शब्द व संबा ब) भास एकांकिका ऊरुभंग पेपर – 2	40	10
14	B.A. Part-I – (Opt. Sanskrit) (Lower)				
	Semester -I	संस्कृत वेचे Paper- I	40	10
	Semester -II	संस्कृत वेचे Paper- II	40	10
15.	B.A. Part-I Kannada (Compl.)				
	Semester -I	Modern Kannada Poetry Paper- A	40	10
	Semester -II	Modern Kannada Prose Paper- B	40	10

Conti...

16.	B.A. Part-I Kannada (Opt.)				
	Semester -I	Medieval Kannada Poetry Modern Kannada Poetry Paper-I	40	10
	Semester -II	Karnataka Culture and General Knowledge of Computer Paper- II	40	10
17.	B.Com. - Part-I - Kannada (Compl.)				
	Semester -I	Collection of Modern Poems Paper-A	40	10
	Semester -II	Collection of Modern Prose Paper- B	40	10
18.	B.A. Part-I Urdu (Compl.)				
	Semester -I	Nasar-o- Nagam Prose & Poetry Paper- A	40	10
	Semester -II	Nasar-o- Nagam Prose & Poetry Paper- B	40	10
19.	B.A. Part-I Urdu (Opt.)				
	Semester -I	Nasar-o- Nagam Prose & Poetry Paper- I	40	10
	Semester -II	Nasar-o- Nagam Prose & Poetry Paper- II	40	10
20.	B.Com.- Part-I - Urdu (Compl.)				
	Semester -I	Prose & Poetry Paper- A	40	10
	Semester -II	Prose & Poetry Paper- B	40	10
21.	B.A. Part-I- Persian (Compl.)				
	Semester -I	Prose & Poetry Paper-A	40	10
	Semester -II	Prose & Poetry Paper- B	40	10
22.	B.A. Part-I- (Opt.) Persian				
	Semester -I	Prose & Poetry Paper- I	40	10
	Semester -II	Prose & Poetry Paper- II	40	10
23.	B.A. Part-I Ardhamagadhi (Compl.)				
	Semester -I	पाइयरणमाला (गद्यपद्य संग्रह) Paper- A	40	10
	Semester -II	पाइयरणमाला (गद्यपद्य संग्रह) Paper- B	40	10
24.	B.A. Part-I Ardhamagadhi (Opt.)				
	Semester -I	पाइय कुसुमांजली Paper- I	40	10
	Semester -II	पाइय कुसुमांजली Paper- II	40	10
25.	B.A. Part-I (Linguistics Opt.)				
	Semester -I	An Introduction to Linguistics Paper- I	40	10
	Semester -II	An Introduction to Linguistics Paper- II	40	10
26	B.A. Part-I Music (Opt.)				
	Semester -I	Music Paper- I	20		30
	Semester -II	Music Paper- II	20		30

Conti...

Any four subjects form the lists of optional subjects given under Groups A and B, provided at least one subjects is selected form each Group. But a student shall not select more than one subject from any of the subgroups (Compartments) given under Groups A and B (A student who select the optional subject in Semester-I he/she can not be change his/her optional subject in Semester-II)

Compulsory one of the following subjects			
1.	English (Compulsory)	1.	Scientific Method
		2.	Science, Tech. & Development
		3.	Marathi
		4.	Hindi
		5.	Kannada
		6.	Urdu
		7.	Sanskrit
		8.	Ardhmagadhi
		9.	Persian
		10.	Addl. English

GROUP 'A'				
1	2	3	4	5
1. Marathi	1. Hindi	1. English	1. Sanskrit	NCC
2. Urdu		2. Music	2. Ardhmagadhi	NSS
3. Kannada			3. Persian	

GROUP 'B'						
1	2	3	4	5	6	7
1. History	1. Sociology	1. Economics	1. Politics	1. Philosophy	1. Psychology	1. Geography
				2. Education	2. Social Work	2 Linguistics
				3. Physical Education		3. Home Science
				4.A.I.H. & C.		

Conti...

बी.ए. भाग-1 द्वितीय सत्र
मराठी (आवश्यक)
अभ्यासपत्रिकेची रूपरेषा
पद्य आणि उपयोजित मराठी

■ उद्दिष्टे :	
1	मध्ययुगीन व आधुनिक मराठी काव्यातील विविध कविंच्या रचनाप्रकारांचा परिचय करून देणे.
2	मराठीतील सामाजिक, राष्ट्रीय, सौंदर्यवादी व नवकविता या कविता प्रकारांचा परिचय करून देणे.
3	ग्रामीण, दलित, स्त्रीवादी कवितांचा परिचय करून देणे.
4	सारांश लेखन, इंग्रजी उताऱ्याचे मराठीत भाषांतर, या माध्यमातून विद्यार्थ्यांच्या भाषिक कौशल्याचा विकास घडवणे.
5	मराठी साहित्य महामंडळाचे शुद्धलेखनविषयक नियम समजाऊन विद्यार्थ्यांकडून शुद्ध लेखन करून घेणे.

■ अभ्यासक्रम :		
	साहित्य सौरभ (पद्य विभाग) : संपा. डॉ. डी.ए. देसाई व इतर शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर	
1	अभंगवाणी	संत ज्ञानेश्वर, संत तुकाराम
2	भारुडे	संत एकनाथ
3	घनःशाम सुंदरा	होनाजी बाळा
4	गोफण केली छान !	केशवसुत
5	जीवन त्यांना कळले हो	बा.भ.बोरकर
6	क्रांतीचा जयजयकार	कुसुमाग्रज
7	दवांत आलिस भल्या पहाटी	बा.सी. मर्ढेकर
8	कुणाच्या खांद्यावर	आरती प्रभू
9	झपताल	विंदा करंदीकर
10	डोळा वाटुली सपेना	इंदिरा संत
11	झाडे झाली हिरवीशी	ना. धों. महानोर
12	भूल	ग्रेस
13	बंद दरवाजे	केशव मेश्राम
14	आता असे करुया	सुरेश भट
15	पुनिव	विठ्ठल वाघ
16	जोतीबा, खूप लिहून झालं	प्रकाश होळकर
17	अंतःस्थ	प्रज्ञा लोखंडे
18	टाळ बोले चिपळीला	जगदीश खेबूडकर
19	माणुसकीचा लिलाव	प्रमोद मनोहर कोपर्डे
20	ज्ञानाचा महिमा	जे. बी. शिंदे

उपयोजित मराठी	
1	सारांश लेखन
2	भाषांतर : इंग्रजी उताऱ्याचे मराठीत भाषांतर
3	शुद्धलेखन

■ मूलभूत वाचन :	
साहित्य सौरभ (पद्य विभाग) संपा. डॉ. देसाई व इतर, शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर	

■ पूरक वाचन :		
1	सार्थ श्री ज्ञानदेव अभंगगाथा	संपादक प्र.न. जोशी
2	आनंदाचा डोह	रा.ग. जाधव
3	एकनाथाची निवडक भारुडे	संपादक डॉ. वसंत जोशी
4	पैजण	संपा. म. ना अदवंत
5	केशवसुतांची काव्यदृष्टी	दि. के. बेडेकर
6	चांदणवेल	बा. भ. बोरकर
7	मर्ढेकरांची कविता	बा. सी. मर्ढेकर
8	नक्षत्रांचे देणे	आरती प्रभू
9	मराठी माती	कुसुमाग्रज
10	संहिता	विंदा करंदीकर
11	गर्भरेशीम	इंदिरा संत
12	रानातल्या कविता	ना. धों. महानोर
13	चंद्रमाधवीचे प्रदेश	ग्रेस
14	उत्खनन	केशव मेश्राम
15	रंग माझा वेगळा	सुरेश भट
16	काळ्या मातीत मातीत	विठ्ठल वाघ
17	कोरडे नक्षत्र	प्रकाश होळकर
18	अंतःस्थ	प्रज्ञा लोखंडे
19	दिक्षान्ताची वाट	प्रमोद मनोहर कोपर्डे
20	नव्या युगाचे अभंग	जे. बी. शिंदे
21	मराठी लेखन मार्गदर्शिका	यास्मिन शेख

■ संदर्भ ग्रंथ		
1	कल्लोळ अमृताचे	वा. पु. गिंडे
2	अभंग गाथा	संत तुकाराम, महाराष्ट्र राज्यसाहित्य संस्कृती मंडळ
3	मराठी शाहिरी वाङ्मय	संपादक म. ना. सहस्त्रबुद्धे
4	समग्र केशवसुत	संपा.भ. श्री. पंडित
5	बाळकृष्ण भगवंत बोरकर	प्रभा गणोरकर
6	आधुनिक मराठी कविता	गो. म. कुलकर्णी
7	शुद्धलेखन विवेक	द. न. गोखले
8	शुद्धलेखन मार्गप्रदीप	अरुण फडके
9	विद्रोही कविता	संपा. केशव मेश्राम
10	एलगार	सुरेश भट
11	प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास	ल. रा. नसिराबादकर

Conti...

■ प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी			
प्रश्न 1	अ.	एका वाक्यात उत्तरे लिहा.	03
	ब.	गाळलेल्या जागा भरा	02
प्रश्न 2		ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा (3 पैकी 2)	10
प्रश्न 3		अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
प्रश्न 4		पुढील पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा	10
	अ.	सारांश लेखन	
	ब.	इंग्रजी उताऱ्याचे मराठीत भाषांतर	
	क.	शुद्धलेखन (दहा अशुद्ध शब्द असणारा किमान 12 ओळीचा उतारा द्यावा.)	
■ प्रकल्प : मराठी अभ्यास मंडळाने अंतर्गत मूल्यमापनासाठी अभ्यास पत्रिकेनुसार सुचविलेले 10 गुणांसाठीचे प्रकल्प			
1		सारांश लेखन : दोन उतारे	
2		इंग्रजी दोन उताऱ्यांचे मराठीत भाषांतर	
3		दोन अशुद्ध उताऱ्यांचे शुद्ध लेखन	

बी.कॉम. भाग-1 मराठी (आवश्यक)
अभ्यासपत्रिकेची रूपरेषा
द्वितीय सत्र
पद्य आणि उपयोजित मराठी

■ उद्दिष्टे :	
1	मराठी संतकवींच्या रचनांचा परिचय करून देणे.
2	विद्यार्थ्यांमध्ये मराठी संतकवींच्या वाङ्मयाबद्दलची अभिरुची वाढविणे.
3	शाहिरी वाङ्मयाचा परिचय करून देणे.
4	केशवसुत संप्रदायातील कवींच्या प्रेम, निसर्गकवितांचा परिचय करून देणे.
5	रविकिरण मंडळातील कवी आणि कवितांचा परिचय करून देणे.
6	आधुनिक पद्य वाङ्मयाचा परिचय करून देणे.
7	ग्रामीण, दलित व समकालीन वाङ्मयीन प्रवाहांचा परिचय करून देणे
8	विद्यार्थ्यांमधील काव्याकलन कौशल्य विकसित करणे.
9	विद्यार्थ्यांमध्ये भाषिक लेखन कौशल्यांच्या उपयोजनाचे ज्ञान वाढविणे.

■ अभ्यासक्रम :		
1	जे का रंजले गांजले, कमोदिनी काय जाणे तो परिमळ	तुकाराम
2	थट्टा, दादला	एकनाथ
3	सुंदरा मनामधिं भरलि	राम जोशी
4	गुलाबी कोडे	गोविंदाग्रज

Conti...

5	तडाग असतो तर	बालकवी
6	आमुची मायबोली	माधव ज्युलियन
7	रुसवा	अनिल
8	कुणी कोडे माझे उकलील का ?	भा. रा. तांबे
9	गणपत वाणी	बा. सी. मर्ढेकर
10	अशी ही साताऱ्याची तऱ्हा	ग. दि. माडगूळकर
11	चिरीमिरी	अरुण कोल्टकर
12	घेता	विंदा करंदीकर
13	आगगाडि आणि जीवन	कुसुमाग्रज
14	ती गेली तेव्हा	ग्रेस
15	आई	नामदेव ढसाळ
16	शहर	दया पवार
17	बळीराजासाठी गाणं	नारायण कुलकर्णी कवठेकर
18	शकुन	शैला सायनाकर
19	तरुणाई	मोहन पाटील
20	आहे तशीच ये	सुधांशू

उपयोजित मराठी	
1	जाहिरात मसुदालेखन
2	निबंध लेखन

■ मूलभूत वाचन :	
1	साहित्य परिमल (पद्यविभाग) : शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

■ पूरक वाचन :		
1	कवितेतील आधुनिकवाद	केशव सत्रे
2	चैत्रबन	ग. दि. माडगूळकर
3	चिरीमिरी	अरुण कोल्टकर
4	विशाखा	कुसुमाग्रज
5	कोंडवाडा	दया पवार
6	मागील पानावरून पुढे सुरु	नारायण कुलकर्णी कवठेकर
7	गाव आणि मातेच्या कविता	मोहन पाटील
8	कविता सायलीच्या	शैला सायनाकर
9	भावसुधा	सुधांशू
10	व्यावहारिक मराठी	ल. रा. नसिराबादकर
11	व्यावहारिक मराठी	कल्याण काळे, दत्तात्रय पुंडे

■ संदर्भ ग्रंथ		
1	अभंग गाथा	संत तुकाराम, महाराष्ट्र साहित्य संस्कृती मंडळ
2	एकनाथांचे निवडक भारुड	संपा. वसंत जोशी
3	मऱ्हाटी लावणी	म. वा. धोंड
4	पैजण	म. ना. अदवंत

Conti...

5	महात्मा फुले समग्र वाङ्मय	महाराष्ट्र साहित्य संस्कृती मंडळ
6	त्रिदल	संपा. दत्तात्रय पुंडे, स्नेहल तावरे
7	विद्रोही कविता	संपा. केशव मेश्राम
8	पाच कवी	संपा. म. वि. राज्याध्यक्ष
9	ग्रेस आणि दूर्बोधता	जयंत परांजपे
10	दलित साहित्य : स्वरूप व भूमिका	वामन निंबाळकर
11	आसमंत	श्रीकांत इंगळहळीकर
12	व्यावहारिक मराठी	ल. रा. नसिराबादकर
13	मराठी व्याकरण	मो. रा. वाळंबे

■ प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी			
प्रश्न 1	अ.	योग्य पर्याय निवडा	03
	ब.	गाळलेल्या जागा भरा.	02
प्रश्न 2		ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा (3 पैकी 2)	10
प्रश्न 3		अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
प्रश्न 4		खालील कोणताही एक प्रश्न सोडवा	10
	अ.	जाहिरात – मसुदालेखन	
	ब.	निबंध लेखन (2 पैकी 1)	

■ मराठी अभ्यासमंडळाने अंतर्गत मूल्यमापनासाठी अभ्यासपत्रिकेनुसार सुचविलेले दहा गुणांसाठीचे प्रकल्प	
1	वृत्तपत्रासाठी जाहिरात लेखनाचे दोन नमुने
2	दोन निबंध

बी.ए. भाग-1 मराठी द्वितीय सत्र
(ऐच्छिक)
अभ्यासपत्रिका क्र.1
पद्य आणि उपयोजित मराठी

■ उद्दिष्टे :	
1	मराठी कविता वाङ्मयाचा स्थूल स्वरूपात परिचय करून देणे.
2	गेल्या अर्धशतकातील मराठी कवितेचे स्वरूप व विकास स्पष्ट करणे.
3	ग्रामीण, सामाजिक निसर्ग कविता आणि जीवनविषयक कवितांचा परिचय करून देणे.
4	विद्यार्थ्यांमध्ये काव्यविषयक अभिरुची विकसित करणे.
5	विद्यार्थ्यांमध्ये लेखन-कौशल्ये विकसित करणे.

अभ्यासक्रम	
नेमलेली साहित्यकृती : ■ 1. कविता गंध – संपा.डॉ.डी.ए.देसाई व इतर, शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर.	
बहिणाबाई	

Conti...

1	माझी माय सरोसती
2	मन
3	कशाले काय म्हणू नही
4	माहेराची वाट
5	योगी आणि सासुरवाशीण
6	खोप्यामधी खोपा
7	संसार
8	आता माझा माले जीव
9	माझ्या जिवा
10	वाटेच्या वाटसंरा
11	देव अजब गारोडी
12	मानूस

विंदा करंदीकर	
1	तेच ते
2	माझ्या मना बन दगड
3	यंत्रावतार
4	चिंधी
5	दंतकथा
6	आततायी अभंग 1. मानवाचे सारे ! माकडांच्या हाती 2. मानवाचे अंती ! एक गोत्र
7	थोडी सुखी थोडी कष्टी
8	माझे मला आठवले
9	साठीचा गझल
10	झपताल
11	घेऊनी जा सर्व माझे
12	लागेल जन्मावे पुन्हा
ना. धों. महानोर	
1	ह्या नभाने ह्या भुईला
2	झाडे झाली हिरवीशी
3	मन चिंब पावसाळी
4	पानात छंद धुमसतात
5	हि-र्व्या पानांत पानांत
6	घन ओथंबुन येती
7	भरलं आभाळ
8	मीच माझा एककल्ली
9	आई अपरात्री उठायची
10	मोडलेल्या माणसांचे दुःख
11	पाणी पाणी पाणी
12	करपून गेले

Conti...

	उपयोजित मराठी :	
1	वृत्त भाषांतर	इंग्रजी वृत्तपत्रातील बातमीचे मराठीत भाषांतर करणे
2	पत्रात्मक लेखन	परिचय (Biodata) निमंत्रणपत्र, अभिनंदनपर पत्र, शुभेच्छापत्र, विनंती पत्र, मागणी पत्र, तक्रार पत्र

■ मूलभूत वाचन :		
1	कविता गंध	संपादन, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
2	वृत्तभाषांतर	इंग्रजी वृत्तपत्रातील बातमीचे मराठीत भाषांतर करणे
3	पत्रात्मक लेखन	परिचय (Biodata) निमंत्रणपत्र, अभिनंदनपर पत्र, शुभेच्छापत्र, विनंती पत्र, मागणी पत्र, तक्रार पत्र

■ पूरक वाचन :		
1	भूमीकन्या	संपा. सोपानदेव चौधरी
2	स्वदेगंगा (कविता संग्रह)	विंदा करंदीकर
3	जातक (कविता संग्रह)	विंदा करंदीकर
4	रानातल्या कविता	ना. धों. महानोर
5	पावसाळी कविता	ना. धों. महानोर

■ संदर्भ ग्रंथ		
1	बहिणाईची गाणी	संपा. सोपानदेव चौधरी
2	बहुपेडी विंदा	विजया राजाध्यक्ष
3	महानोर यांची निवडक कविता	उत्तम क्षीरसागर
4	महानोरांची कविता	संपा. श्रीकांत देशमुख

■ प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी			
प्रश्न 1	अ.	वस्तुनिष्ठ प्रश्न	
	ब.	योग्य पर्याय निवडा	03
	क.	एका वाक्यात उत्तरे लिहा.	02
प्रश्न 2		ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा (3 पैकी 2)	10
प्रश्न 3		अंतर्गत विकल्पासह दीर्घोत्तरी प्रश्न	15
प्रश्न 4		खालील दोन्ही प्रश्न सोडवा	10
	अ.	वृत्तभाषांतर : इंग्रजी बातमीचे मराठीत भाषांतर करणे.	
	ब.	पत्रात्मक लेखन : परिचयपत्र, निमंत्रण पत्र, अभिनंदनपर पत्र, शुभेच्छा पत्र, विनंतीपत्र, मागणी पत्र, तक्रार पत्र पैकी एकावर प्रश्न विचारला जाईल.	

■ मराठी अभ्यासमंडळाने अंतर्गत मूल्यमापनासाठी अभ्यासपत्रिकेनुसार सुचविलेले दहा गुणांसाठीचे प्रकल्प			
1		इंग्रजी वृत्तपत्रातील दोन बातम्यांचे मराठीत भाषांतर	
2		पत्रात्मक लेखनातील सर्व पत्रांचे प्रत्येकी एक नमुनापत्र (एकूण सात)	

Conti...

B. A. Part-I Sem – II
व्यावहारिक हिंदी और कथा साहित्य
(अनिवार्य हिंदी)
व्यावहारिक हिंदी

- अध्यापन – जून 2010
- उद्देश्य –
 1. हिंदी के व्यावहारिक पक्ष से परिचित करना ।
 2. वाणिज्यिक व्यवहार में हिंदी भाषा को प्रचलित करना ।
 3. हिंदी में कार्य करने की रुचि विकसित करना ।
 4. रोजगारोन्मुख शिक्षा प्रदान करना ।
 5. राष्ट्रभाषा के प्रति रुचि उत्पन्न करना ।
 6. कार्यालय और व्यवसाय में हिंदी प्रयोग का कौशल विकसित करना ।

पाठ्यपुस्तक – हिंदी की प्रतिनिधि कहानियाँ
सं. – कृष्णा रैणा, वाणी प्रकाशन,
21 दरियागंज, नयी दिल्ली-110002

सूचना :- ' पुरस्कार' और ' नारंगियाँ ' कहानी अध्ययन के लिए नहीं है ।

<u>द्वितीय सत्र</u>			
प्रश्न 1.		बहुविकल्पी प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	(05)
प्रश्न 2.		टिप्पणियाँ (तीन में से दो)	(10)
प्रश्न 3.		लघुत्तरी प्रश्न (तीन में से दो)	(10)
प्रश्न 4.		दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ)	(15)

B. A. Part-I Sem – II
हिंदी ऐच्छिक (Optional) प्रश्नपत्र क-1
आधुनिक हिंदी साहित्य

- अध्यापन – जून 2010 से
- उद्देश्य –
 1. हिंदी साहित्य की आधुनिक विधाओं से छात्रों को परिचित करना ।
 2. हिंदी के वैश्विक महत्त्व से परिचित करना ।
 3. रचनाओं के माध्यम से आधुनिक समस्याओं से परिचित कराना तथा उनका समाधान तलाशना ।
 4. रचनात्मक विवेक पैदा करना ।
 5. भाषा के सही प्रयोग से परिचित कराना ।
 6. आलोचनात्मक समझ को विकसित करना ।

B. A. Part-I Sem – II
हिंदी ऐच्छिक (Optional)
आधुनिक हिंदी साहित्य
प्रश्नपत्र क-2

पाठ्यपुस्तक –

- 1) उपन्यास 'दौड' – ममता कालिया, वाणी प्रकाशन, 21 दरियागंज, नयी दिल्ली-110002
- 2) व्याकरण – पदक्रम, विरामचिह्न मानक वर्तनी के नियम कारक, वाक्य भेद (अर्थानुसार)

द्वितीय सत्र			
प्रश्न 1.		वस्तुनिष्ठ (कारक और वाक्य भेद पर)	(05)
प्रश्न 2.		संसदर्भ (3 में से 2) (उपन्यास पर)	(10)
प्रश्न 3.		व्याकरण टिप्पणियाँ (3 में से 2) (विरामचिह्न वर्तनी, पदक्रम पर)	(10)
प्रश्न 4.		दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (उपन्यास पर)	(15)

B. A. Part-I Sem – II
ENGLISH (Compulsory)
(Paper No. II)
English for Communication

Section I: Communication Skills

Unit No.4: Preparing a C.V. and Writing a Letter of Application

Unit No.5: Telephonic and E-mail Communication

Unit No.6: Note- Making

Section II: Reading Skill

Unit No.11: Interview with Nelson Mandela

Unit No.12: Women in India

Unit No.13: Where the Mind is Without Fear

Unit No.14: The Jet Age

Unit No.15: O Captain! My Captain!

Division of Teaching hours

1. Communication Skills = 12 X 3 = 36 Hours
2. Prose = 7 X 2 = 14 Hours
3. Poetry = 2 X 3 = 6 Hours

Conti...

Nature of Question Paper

Total Marks-40

Reading Skill			
Q.1	A	Five multiple choice objective type questions on Reading Skill. (Four choices should be given ,out of which one should be the most correct choice)	5 Marks
	B	Five objective type questions on textual vocabulary on i) synonyms ii) antonyms iii)homonyms iv)change the grammatical classes v)uses of phrases.	5 Marks
Q.2	A	Answer the following questions in two to three sentences each (3 out of 5)	6 Marks
	B	Write short note on the following in about 50 to 60 words (1 out of 2)	4 Marks
Communication Skills			
Questions to be set on			
Q.3	A	Unit No. 4 A Letter of Application with C.V.	10 Marks
Q.4	A	Unit No.5 E-mail Communication	5 Marks
	B	Unit No.3 Note- Making (Either give a passage of about 250 words to make notes or give notes and ask them to expand the notes into passage)	5 Marks

B. A. Part-I Sem – II English (Optional) (Paper No. II)

Introduction to the Minor Forms of Literature: Light and Delight

Pattern of Question Paper (40 + 10 Semester Pattern)

Semester- II (Paper- II)			Total Marks: 40
		Introduction to the Minor Form of Literature: One-Act-Plays	
Q.1		Multiple choice questions with 4 alternatives.	5 Marks
Q.2		Write answers to the following questions in about 250 words each (2 out of 3).	20 Marks
Q.3.		Write short notes in about 100- 120 words each (3 out of 4) (N. B.- 2 on text, not covered in Q. No. 2 and 2 on one act play as a form: Plot, Character, Dialogue, Setting)	15 Marks
Division of Teaching Hours		Total Teaching Hours: 60	
		One-Act-Play as a form of literature- 10 hours	
		One-Act-Plays - 50 hours (each unit 10 hours)	

Conti...

B. A. Part-I Sem – II
Additional English
(Paper No. II)

Question Paper 40 + 10 Semester Pattern

	I Novel:	
I	<i>That Long Silence:</i> Shashi Deshpande	
II	Novel as a Form of Literature:	
i)	Emergence of English Novel (with special reference to Richardson, Fielding, Smol)	
ii)	Elements of the novel: Plot, Characters, Setting	
	Reference Books:	
1.	B. Prasad: A Background to the Study of English Literature	
2.	Rees R. J.: An Introduction to the Study of English Literature	
	Distribution of teaching periods:	
	Novel	45 Hours
	General Topic Prescribed	15 Hours
	Total	60 Hours

Semester II		
Time: Two Clock Hours		Total Marks: 40
Instructions:	Figures to the right indicate full marks.	
	All questions are compulsory.	
Q. 1.	Multiple choice questions with four alternatives (Five items be set)	5 Marks
Q. 2.	Answer Any One of the following: (Broad answer type questions) (Two be asked.) Answer to this question be in about 300 words.	15 Marks
Q. 3. A)	Write short notes on Any Two of the following: (Three be asked) Answer to this question be in about 150 words each.	10 Marks
Q. 4.	Write short notes on Any Two of the following: (Three be asked) Questions be set on the General topic – Novel as a Form of Literature Answer to this question be in about 150 words each	10 Marks

Conti...

B. A. Part-I Sem – II
Sanskrit (Comp.)
(Paper No. II)

कालावधी – 2010 पासून पुढे

क्रमिक पुस्तक – संस्कृत सुषमा
शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन 2003

द्वितीय सत्रासाठी पाठ – 4, 5, 6, 9, 12

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी
द्वितीय सत्र परीक्षेसाठी

प्रश्न 1ला	योग्य पर्याय निवडा.	5 गुण
प्रश्न 2 रा अ)	भाषांतर करा (2 पैकी 1) (गद्यावर आधारित)	5 गुण
ब)	भाषांतर करा (2 पैकी 1) (पद्यावर आधारित)	5 गुण
प्रश्न 3 रा अ)	ससंदर्भ स्पष्टीकरणे (2 पैकी 1) (गद्यावर आधारित)	5 गुण
ब)	ससंदर्भ स्पष्टीकरणे (2 पैकी 1) (पद्यावर आधारित)	5 गुण
प्रश्न 4 था अ)	संक्षिप्त टीपा लिहा.(3 पैकी 2) (पद्यावर आधारित)	5 गुण
ब)	दीर्घोत्तरी प्रश्न अथवा दीर्घोत्तरी प्रश्न (गद्यावर आधारित)	10 गुण

Conti...

B. A. Part-I Sem – II
ऐच्छिक संस्कृत (निम्नस्तर) – गद्यपद्य
(Paper No. II)

2010–11 पासून पुढे

कमिक पुस्तक – संस्कृत वेचे
शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन 2003

द्वितीय सत्र – 2, 8, 10, 13, 14

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी
द्वितीय सत्र परीक्षेसाठी

प्रश्न 1ला	योग्य पर्याय निवडा.	5 गुण
प्रश्न 2 रा अ)	भाषांतर करा (2 पैकी 1) (गद्यावर आधारित)	5 गुण
ब)	भाषांतर करा (2 पैकी 1) (पद्यावर आधारित)	5 गुण
प्रश्न 3 रा अ)	ससंदर्भ स्पष्टीकरणे करा. (2 पैकी 1) (गद्यावर आधारित)	5 गुण
ब)	ससंदर्भ स्पष्टीकरणे करा. (2 पैकी 1) (पद्यावर आधारित)	5 गुण
प्रश्न 4 था अ)	संक्षिप्त टीपा लिहा.(3 पैकी 2) (पद्यावर आधारित)	5 गुण
ब)	दीर्घोत्तरी प्रश्न	10 गुण
	किंवा	
	दीर्घोत्तरी प्रश्न अथवा दीर्घोत्तरी प्रश्न (गद्यावर आधारित)	

Conti...

B. A. Part-I Sem – II
ऐच्छिक संस्कृत (उच्चस्तर)
नाट्य व भाषाभ्यास
(Paper No. II)

2010–2011 पासून पुढे

कमिक पुस्तक –

- 1) संस्कृत भाषा नैपुण्यम्– शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर.
- 2) भास एकांकिका – कर्णभार व ऊरुभंग शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

द्वितीय सत्रासाठी– अ) संस्कृत भाषानैपुण्यम्– वाक्प्रचार पारिभाषिक शब्द व संज्ञा
ब) भास एकांकिका ऊरुभंग

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुणविभागणी
द्वितीय सत्रासाठी –

प्रश्न 1ला	योग्य पर्याय निवडा.	5 गुण
प्रश्न 2 रा अ)	वाक्प्रचार स्पष्ट करा. (3 पैकी 2)	6 गुण
ब)	संज्ञा स्पष्ट करा (3 पैकी 2)	4 गुण
क)	इंग्रजी शब्दांना पारिभाषिक शब्द (8 पैकी 5)	5 गुण
प्रश्न 3 रा अ)	भाषांतर करा. (ऊरुभंगावर आधारित) (2 पैकी 1)	5 गुण
ब)	ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (ऊरुभंगावर आधारित) (2 पैकी 1)	5 गुण
प्रश्न 4 था अ)	विवेचक परिच्छेद लिहा.(ऊरुभंगावर आधारित) (3 पैकी 2)	10 गुण
	किंवा	
ब)	दीर्घात्तरी प्रश्न (ऊरुभंगावर आधारित)	

B. A. Part-I Sem – II
Urdu (Compulsory)
(Paper No. II)
(Nasar-o- Nagam)

Text Book :- Urdu Compulsory

Sem- II :- Unit V to VIII (Prose)
Unit V to VIII (Poetry)

Nature of Question Paper (For Sem - I & II)

Que.1		Multiple Choice (Ans in one sentence & Fill in Bank) Poetry Prose section	10 Marks
Que.2	A)	Ref to Cont (Any One Out of 2)	10
	B)	Short Ans Type (Any one out of 2)	
		OR	
	C)	Short Notes (Any one out of 2)	
Que.3	A)	Ref to Cont (Any One Out of 2)	10
	B)	Short Ans Type (Any one out of 2)	
		OR	
	C)	Short Notes (Any one out of 2)	
Que.4		Essay Type Question (On Prose Sed)	10
		OR	
		Essay Type Question (On Prose Sed)	
Que.5		Essay Type Question (On Poetry Sed)	10
		OR	
		Essay Type Question (On Poetry Sed)	

Conti...

B. A. Part-I Sem – II
Urdu (Optional)
(Paper No. II)
(Nasar-o- Nagam)

Text Book :- Urdu Optional

Sem – II : - Unit V to VIII (Prose)
Unit V to VIII (Poetry)

Question Paper Pattern (For I & II Terms)

Que.1	A)	Objective Type Question	10 Marks
	B)	Multiple Choice	
			10
Que.2	A)	Ref to Cont (Any One Out of 2)	
	B)	Short Ans Type (Any one out of 2)	
	C)	Short Notes (Any one out of 2)	
Que.3	A)	Ref to Cont (Any One Out of 2)	10
	B)	Short Ans Type (Any one out of 2)	
	C)	Short Notes (Any one out of 2)	
Que.4		Essay Type Question (On Prose Sed)	10
		OR	
		Descriptive Type Question (On Prose Sed)	
Que.5		Descriptive Type Question (On Poetry Sed)	10
		OR	
		Essay Type Question (On Poetry Sed)	

Conti...

B. A. Part-I Sem – II

**Persian Optional
(Paper-II)**

Text Book :-

A) Gulistan –e- sadi - By sadi Sheeraji

B) Intekhab-e-Boostane-e- sadi—By sadi Sheeraj

Sem -II - Prose – ‘Dar Seerata-e-Padshahan’ ...Hikayat 15 to 30

Poetry- ‘Dar Shukar-o-Hafiyat’

Nature of Paper Pattern (For Sem -II)
(For Both Terms)

			Marks
Que.1	A)	Objective Type Question	10 Marks
	B)	Multiple Choice	
			10
Que.2	A)	Translation Passages (Prose) (Any 2 Out of 3)	
Que.3	A)	Translation / Explanation of Poetry (Any 2 Out of 3)	10
Que.4	A)	Descriptive Type Question (On Prose Sed)	10
		OR	
		Essay Type Question (On Prose Sed)	
Que.5	A)	Short Notes/ Short Ans Type Question (Any 2 Out of 3)	10

Conti...

B. A. Part-I Sem – II
Persion Compulsory
(Paper No. II)

Text Book :-

A) Guldaste –e- Farsi - By Md.Ayyeb Khan

B) Intekhab-Az-Gi;ostame-e-Sado

Sem- II i) Prose Boesn No- Intekhab Az Bahoristane-e- Jarni

ii) Poetry No- Intekhab-Az Sikandar Nama Nigami Ganjori
Gazaliyat-e-said Hfize, N.N. Galib & Iqbal

Question Paper Pattern (For Sem- II)

Que.1	A)	Objective Type Question	10 Marks
	B)	Fill in the blanks	
			10
Que.2	A)	Translation Passages (Prose) (Any 2 Out of 3)	
Que.3	A)	Translation / Explanation of Poetry (Any 2 Out of 3)	10
Que.4	A)	Essay Type Question (On Prose Sed)	10
		OR	
		Descriptive Type Question (Poetry)	
Que.5	A)	Short Notes/ Short Ans Type Question (Any 2 Out of 4)	10 Marks

B. A. Part-I Sem – II
(Paper No. II)
Kannada (Compulsory)

Modern Prose

There is a text in this paper and and it is collection of Short Stories.

Detailed study of the text is required because the candidate should be able to answer to the reference to context and objective type requests.

Conti...

Distribution of Marks

1.	Essay type question	20
2.	Reference to context	15
3.	Objective questions	05

Text Book prescribed

1. Suggi by Dr. Besagarahalli Ramanna
Pub. : Priyadarshini Prakashana, Vijayanagar, Bangalore.

**B. A. Part-I Sem – II
Kannada(Optional)
(Paper No. II)**

Karnataka Culture and General Knowledge of Computer

The following forms are prescribed for the study

1. Text on Karnataka culture or on a Novel ora Travelogue or a Biography or on essays collections.
2. General Knowledge about Computer.

Distribution of Marks

1.	Essay type question on Karnataka Culture	10
2.	Essay type question on Computer	10
3.	Reference to context	15
4.	Objective type of questions	05

Text Book prescribed

1. Karnataka Sanskruti by Chidananda Murthy, Bangalore.
2. Kamyutar (Computer) by Sudhamurthy.
Pub.: Kannada University, Hampi.

B. A. Part-I Sem – II
Music (Optional)
(Paper No. II)

Semester System Introduced from 2010 June
(Theory 20 + Practical 30 = 50)

A)	Introduction – Knowledge of the definitions गीत, गीताव यव, (स्थाई, अंतरा, संचारी, अगोग) राग विस्तार (आलाप, बोल अतलाप, बोलतान, ताज, सरगम) गीत वर्ण (स्वाइ, आरोही, अवरोही संचारी) बढा, फिरत, उडाव, लचन, गमक, सटका, मुरकी, गायक, नायक, नायक, गत (मसीतखानी रजाखाणी) तोडा, आप, जोड, झाला.	04
B)	Three Characteristics of Musical Sound- Volume, Pitch, Timber, Formation of That and raag.	04
C)	Writing Notation of Chota Khyal - रजारवानीगत आणि स्वरविस्तार	06
D)	Detail information of prescribed raga	04
E)	Writing taal (Prescribed) with theka bol 1) Ruak 2) Dadra 3) Chotal	02

Sr. No.	B.A. I Music (Optional)	Theory Duration	Practical Duration
1	Sem-I	1 Hour	Approx 30 to 45 minutes
2	Sem-II	1 Hour	Approx 30 to 45 minutes

Practical I-	Semester – I	Total Marks
		30
A)	Raaga for detail Study भैरव – विलंबीत / छोटा (मसीतखानी गत)	10
B)	Raaga for outline छोटाख्याल (रजारवानी गत) 1) भिमपलास 2) दुर्गा 3) देस	5
C)	One धमार	05
D)	One नाट्यगीत One लोकगीत	06
E)	Reciting Theka Bol of Talas by counting matters by hand 1)दादरा 2)चौताल 3)रुपक	04

Conti...

B. A. Part-I Sem – II
Linguistics (Optional) (Paper-II)
An Introduction to Linguistics

Semester-II	
Unit No.	Content
5	Syntax : Basic Sentence Patterns and their IC Analysis
6	Pragmatics : A) What is Pragmatics ? B) Deixis : Person, Time and Place C) Adjacency Pairs
7	Lexicology / Dictionary Basic Lexicological Entries : Pronunciation, Parts of speech, derivatives and usage

Nature of Question Paper

Semester-II			
Q.1		Objective type questions on all topics in the syllabus prescribed (Answer in one word & multiple choice)	10
Q.2	A)	Short notes in 5 to 6 Sentences topics 5 syntax (2 out of 3)	
	B)	IC Analysis of Basic Sentence Patterns / simple sentences (3out of 4)	05
Q.3	A)	Short answer type questions in 3 to 4 Sentences on topic 6 Pragmatics (2 out of 3)	06
	B)	ii) Identification of types of deixis / framing the adjacency pairs / Lexical entries for words	06
Q.4		Short notes in 5 to 6 sentences on topic 7 – Lexicology (2 out of 3)	06

B. A. Part-I Sem – II
अर्धमागधी – प्राकृत (आवश्यक)
(Paper No. II)
(पाइय रयणमाला)

द्वितीय सेमिस्टर :-		
(i)	गद्य पाठ :-	6 ते 8
(ii)	पद्य पाठ :-	5 ते 8
(iii)	ग्रंथ परिचय :-	(i)कुवलयमाला (ii)सेतूबंध (iii)वसुदेवहिंडी (iv)महापुराण
(iv)	व्याकरण :-	(i)सर्व नामे (ii) प्राकृतात वाक्यरचना

लेखी परीक्षा प्रश्नपत्रिका नमुना व गुण विभागणी
सूचना :- (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

Conti...

(ii) एकूण गुण 40

प्र.1 :-	वस्तुनिष्ठ प्रश्न	6 गुण
	अ) एका वाक्यात उत्तरे 2/2	
	ब) रिकाम्या जागा भरा. 2/2	
	अ) योग्य जोड्या जुळवा 2/2	
प्र.2 :-	थोडक्यात / लघुत्तरे (10 ते 12 ओळीत)	10 गुण
	अ) गद्य 1/2	
	ब) पद्य 1/2	
प्र.3 :-	दीर्घोत्तरी प्रश्न (ग्रंथ परिचय) 1/2	08 गुण
प्र.4 :-	व्याकरणात्मक प्रश्न	06 गुण
	अ) रूपे ओळखा 3/5	
	ब) वर्ण बदल 3/5	
प्र.5:-	पाठ्य पुस्तकावरील उता-यांचे भाषांतर	10 गुण
	अ) गद्य 1/2	
	ब) पद्य 1/2	
सूचना :-	(i) सेमिस्टर दोनच्या परीक्षेसाठी प्र.क. 1, 2, 3, 5 समान राहतील. (ii) प्र.क. 4 मध्ये (अ)सर्वनामे (ब)प्राकृत वाक्य रचना एवढाच बदल राहिल.	

(II) अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा स्वरूप

सूचना :-	(i)	प्रथम सेमिस्टरसाठी अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा 10 गुणांची राहिल.
	(ii)	प्रथम सत्रासाठी खालील विषयावर अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा घेण्यात यावी. तोंडी परीक्षा / स्वाध्याय / गृहपाठ / चर्चासत्र इ. पैकी एका पर्यायाची निवड करून 10 गुणांची अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा घेण्यात यावी.
	(iii)	द्वितीय सत्रामध्ये खालील विषयावर 10 गुणांची अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा घेण्यात यावी. घटक चाचणी / शैक्षणिक सहल / ग्रंथालय निरीक्षण / प्रोजेक्ट इ. पैकी एका पर्यायाची निवड करावी.

B. A. Part-I Sem – II
अर्धमागधी – प्राकृत (ऐच्छिक)
(Paper No. II)
(पाइयकुसुमांजली)

द्वितीय सेमिस्टर :-		
(i)	गद्य पाठ :-	5, 6, 8, 9
(ii)	पद्य पाठ :-	5, 6, 7
(iii)	ग्रंथ परिचय :-	(i)आ.पुष्पदंत (ii)आ.देवेंद्रगणी (iii)हालकवी
(iv)	व्याकरण :-	(i)सर्वनामे (ii) प्राकृतात वाक्यरचना

लेखी परीक्षा प्रश्नपत्रिका नमुना व गुण विभागणी

सूचना :- (i) प्रत्येक सेमिस्टरसाठी 40 गुणांची लेखी परीक्षा घेण्यात यावी.
(ii) सर्व प्रश्न आवश्यक राहतील.

प्र.1 :-	वस्तुनिष्ठ प्रश्न	6 गुण
	अ) एका वाक्यात उत्तरे 2/2	

Conti...

	ब) रिकाम्या जागा भरा. 2/2	
	अ) योग्य जोडया जुळवा 2/2	
प्र.2 :-	थोडक्यात / लघुत्तरे (10 ते 12 ओळीत)	10 गुण
	अ) गद्य 1/2	
	ब) पद्य 1/2	
प्र.3 :-	दीर्घोत्तरी प्रश्न (ग्रंथ परिचय) 1/2	08 गुण
प्र.4 :-	व्याकरणात्मक प्रश्न	06 गुण
	अ) रूपे ओळखा 3/5	
	ब) वर्ण बदल 3/5	
प्र.5:-	पाठ्य पुस्तकावरील उता-यांचे भाषांतर	10 गुण
	अ) गद्य 1/2	
	ब) पद्य 1/2	
सूचना :-	(i) सेमिस्टर दोनच्या परीक्षेसाठी प्र.क. 1, 2, 3, 5 समान राहतील. (ii) प्र.क. 4 मध्ये (अ)सर्वनामे (ब)प्राकृत वाक्य रचना एवढाच बदल राहिल.	

अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षेचे स्वरूप

सूचना :-	(i)	प्रथम सेमिस्टरसाठी अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा 10 गुणांची राहिल.
	(ii)	अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षेचे विषय खालील प्रमाणे तोंडी परीक्षा / स्वाध्याय / गृहपाठ / चर्चासत्र इ. पैकी एका पर्यायाची निवड करून 10 गुणांची अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा घेण्यात यावी.
	(iii)	द्वितीय सेमिस्टर 10 गुणांची अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा घेण्यात यावी. त्यासाठी खालील विषयातील एकाची निवड करावी. घटक चाचणी / शैक्षणिक सहल / ग्रंथालय निरीक्षण / प्रोजेक्ट इ. पैकी एका पर्यायाची निवड करावी.